

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za vse leto 60 Din,
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 28. marca 1936.

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg št. 1.
 Poštočerkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifi.
 Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju
 Predstavnik tiskarne France Uhernik, Kranj.

Enakopravnost - naš cilj

Slovensko vprašanje je danes za nas najvažnejše. Vsa druga vprašanja presojamo v današnjem položaju s tega vidika. To je naša pravica in naša narodna dolžnost. Kdor dela drugače, škodi slovenski stvari in — mimogrede povedano — tudi državi.

Slovensko vprašanje pa je danes v prvi vrsti politično. Ključ do rešitve slovenskega vprašanja je v popolni enakopravnosti Slovencev v tej državi. Kar je minister za notranje zadeve povedal v proračunski debati o hrvaškem vprašanju, velja v polni meri tudi za slovence.

A z enakopravnostjo se je pri nas godilo, kakor z drugimi osnovnimi načeli naše državne in narodne politike. Politiki so šarili z njo in njen smisel potvarjali, da od prvotne vsebine ni ostalo nič. Zato je treba najprej dati tem osnovnim načelom njih pravo prvotno vsebino in jo točno določiti.

Enakopravnosti Srbov, Hrvatov in Slovencev v naši državi si v načelu še nihče ni drznil zanikati, dasi je naši unitaristi in integralni jugoslovenci niso nikdar resno jemali. Pomagali so si s svojevoljno, zmetnično razlago pojma. Nesvoboda besede je omogočala tako slepomišljenje in potvarjanje pojmov, ker resna kritika ni prišla do izraza.

Enakopravnost Slovencev, Hrvatov in Srbov je kot politično načelo v bistvu preprosto in določen pojem. Pogojna ali omejena enakopravnost ni več prava enakopravnost. A prav za to pravo enakopravnost gre in za nič drugega. Zato enakopravnost Srbov, Hrvatov in Slovencev ni v prvi vrsti zadeva politikov in juristov, ampak zadeva ljudstva in mora biti ljudstvu razumljiva, razumljiva vsakemu preprostu državljanu. Enakopravnost, ki je razumljiva samo še nekim politikom in juristom, tega imena ne zasluži.

Enakopravnost je tisto pravno stanje neke združbe, ki izključuje vsak privilegij enega pogodbenika nasproti drugemu ali na škodo drugega. Enakopravnost Slovencev, Srbov in Hrvatov v državi ne more nič drugega pomeniti, ko da imajo vsi trije narodi enake pravice in dolžnosti, da je torej njih državno-pravni položaj popolnoma enak. Ta enakopravnost je njih nezapravljiva osnovna pravica.

Zakaj je pravica do enakopravnosti nezapravljiva?

Slovenci, Hrvati in Srbi so se po svobodni volji združili v eno državno-pravno politično enoto. Srbi, Hrvati in Slovenci niso vstopili v to državo, ampak so jo ustvarili, ustanovili so jo na osnovi mednarodno priznanega načela o samoodločbi narodov. Narodi so torej bili prej, ko je bila ta država. Predstavili so jo svetu kot kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev in so že s tem imenom jasno povedali, da predstavlja ta država svobodno politično združitev treh enakopravnih narodov. Če si Slovenci v svoji politični nezkušenosti niso ustvarili potrebnih ustavnih poroštev za varstvo te svoje osnovne pravice, je s tem še niso zapravili, ker je to njih naravna pravica in so naravne pravice nezapravljive. Najmanj more neka slučajna večina ljudskih zastopnikov končnoveljavno odločati o neki bitni pravici naroda. Ni torej država kot predstavnik neke višje narodne volje dala tem narodom njih pravice do enakopravnosti, ampak ta pravica je bila pogoj ob politični združitvi. Ni zato država izvor te pravice, ampak naravno pravo narodov. Zato tudi ne razpolaga država z njo in ne deli ona te pravice in ne presoja ona o tem, ali se enakopravnost izvaja ali ne, ampak edino prizadej narodi sami. Država je varuh teh pravic

samo kot mandat naroda. Z drugimi besedami: Ni neki imaginaren državni narod izvor in nositelj politične državne moči, ampak narodi, ki so se politično združili v to državo. so subjekt politične moči, so sami nositelji in varuhi svoje enakopravnosti. Država je po volji svojih narodov, ne narodi po njeni volji. Narodna korist je merilo državne koristi, ne obratno. Narodi so se svobodno združili v to državo, da si tako ustvarijo boljše pogoje za svoje neodvisnost in svoj razvoj.

Vse to je popolnoma v skladu z idejo skupnosti južnoslovanskih narodov, ki so jo nekateri stopnjevali v idejo enotnosti južnoslovanskega naroda. Ta ideja nalaga svojim pripadnikom, da vse opustijo, kar bi narode razdvajalo in vse storijo, kar bi jih medsebojno približevalo. Najhuje so se proti tej ideji pregrešili tisti, ki so iz nje napravili politično dogmo in nekaj proglasili kot zvršeno dejstvo, kar obstaja samo v ideji in je vprašanje zgodovinskega razvoja. S tem so hkrati tudi zavestno izpodkopali načelo enakopravnosti in s to politično in idejno prevaro napravili in opravičevali hegemonijo enega dela političnega naroda nad drugima. Pod kakšnim imenom in naslovom se ta politična hegemonija vrši, ni bistveno. Z dogmo o enem narodu, ki degradira državne narode v plemena, so ideološko predstavili državo kot nositeljico volje enotnega naroda, ki se ji morajo podrediti stremljenja in težnje njenih delov.

Resnica pa je ta, da se s političnim aktom pač lahko čez noč ustvarjajo politična dejstva, a ne kulturno-zgodovinska. S političnim aktom so se trije narodi združili v enoten političen narod, niso pa mogli zgubiti s tem svoje narodne individualnosti, ker narodi ne nastajajo čez noč, in neko ljudsko občestvo, ki je večraj še bilo narod, ne more biti danes nekaj drugega. Če smo Slovenci bili prej narod, nismo mogli s politično združitvijo prenehati biti narod. Enoten južnoslovanski narod lahko obstaja v ideji, lahko obstaja kot ideal, ni pa s tem še narodopravno, ali sociološko ali kulturno politično dejstvo. In nekaj, kar realno še ne obstaja, kar v najboljšem primeru še nastaja, ne more biti subjekt neke povsem realne politične moči. Zato je vse sklicevanje centralistov in unitaristov na enoten jugoslovanski narod samo politična izjura, izvršena z očitnim namenom, da so opravičili neko politično stanje, ki bi bilo sicer videti kot golo politično nasilje in kot neodpustljiva kršitev osnovnih načel, na katerih je zgrajena ta država.

Na koga se more nanašati enakopravnost?

Sicer pa tudi največji unitaristi ne morejo zanikati, da so Slovenci, kakor Srbi in Hrvati v tej državi načelno enakopravni. Tudi ne morejo zanikati in ne zanikajo, da predstavljajo Srbi in Hrvati in Slovenci vsak zase samosvojo zgodovinskokulturno individualnost, ne glede na to, ali jim priznavajo značaj naroda ali ne. Potemtakem gre samo še za vprašanje, na koga ali na kaj se more ta načelno priznana enakopravnost nanašati.

Prav nobenega dvoma ne more biti, da se nanaša ta enakopravnost na Srbe kot celota, na Hrvate kot celota in na Slovence kot celota. Niti sence dokaza ni za kako drugo razlago. Ali se naj mar nanaša ta pravica na posameznega Srba, Hrvata, Slovence? O taki pravici ne bi bilo treba govoriti. Načelna enakopravnost posameznega državljanja je v vsaki demokratični državi po sebi umevna stvar. V tem smislu enakopravni so tudi pripadniki narodnih manjšin. Ali se morda nanaša enakopravnost na jezik? Jezikovna enakopravnost je samo del prave enakopravnosti, ki mora ob-

segati vse bitne strani narodnega življenja. Jezikovna enakopravnost nam je pač simbol politične, materialne in kulturne enakopravnosti in zato čutimo vsako njeno kršitev kot grobo nasilje, a sama jezikovna enakopravnost bi bila pač le formalna. Kaj bi pomenila jezikovna enakopravnost Hrvatov? Ne dosti več ko pravico, da se poslužujejo latinice, ki je naša zahodnokulturna dediščina in more samo popoln bedak videti v njej neko koncesijo Slovincem in Hrvatom.

Potemtakem se mora nanašati enakopravnost kot osnovno načelo našega državnega življenja samo na Hrvate, Srbe in Slovence kot zgodovinskokulturne enote in mora obsegati vsa področja življenja, politično, kulturno in gospodarsko, ker se kulturno življenje ne da ločiti od političnega in gospodarskega in morejo tako ločitev zagovarjati samo politični otroci ali pa saboterji enakopravnosti.

Pravni nasledki načelne enakopravnosti.

Kateri pravni nasledki izhajajo nujno in logično iz priznanega načela enakopravnosti Hrvatov, Slovencev in Srbov vsakih posebej kot enota in celota? Vsaka tako enota mora imeti vse pogoje do samostojnega življenja in razvoja. Vsaka enota v svojstvenih zadevah samostojno odloča brez možnosti umešavanja katerikoli političnih moči izven nje, v vseh skupnih državnih zadevah pa se svobodno sporazumeva kot enota z drugimi enotami glede tistih svojih suverenih pravic, ki jih odstopa državi za vršenje njene naloge.

Ustvariti se morajo trdna in trajna ustavna poročila za te pravice in učinkovite sankcije zoper vsako kršitev enakopravnosti po državnih organih, od najnižjih do najvišjih.

Vsaki enoti mora biti dana možnost, da izvaja vse zaključke, če na neki dani ustavni osnovi ni mogoče doseči polne enakopravnosti.

Kakšen je pravni položaj za Slovence kot enakopraven državni narod?

Slovenci smo brez ozira na svoje število v vsakem oziru kot celota načelno enakopravni s Srbi in Hrvati. Ta enakopravnost načelno izključuje, da bi v zadevah, ki si jih hočemo po lastnem preudarku pridržati zase, odločal nekdo izven nas in popolnoma izključuje vsako majorizacijo v vseh bitnih zadevah našega narodnega življenja.

Ta enakopravnost pomeni, da smo Slovenci kot celota nosilci politične moči v državi, da je država tu po naši volji zaradi nas in naše razmerje do nje ni razmerje podrejenega nasproti nadrejenemu, ampak razmerje pogodbenika nasproti vršilcu skupne volje vseh pogodbenikov.

Ta enakopravnost pomeni, da nihče ne sme od nas zahtevati, da bi svoje koristi žrtvovali nekim namišljenim državnim koristim, ker državne koristi, ki bi bila nasprotju s koristjo njenih narodov, ni.

Ta enakopravnost končno pomeni, da imamo absolutno pravico, da izrabimo vse svoje moči in vsa sredstva, da pridemo do svojih osnovnih pravic in se bojujemo za vsa potrebna ustavna poročila za te pravice.

Vsaka druga razlaga enakopravnosti je pravno in načelno nevezdružna. Kršitev osnovnih narodnih pravic je naši državi več škodila, ko vsi zunanji in notranji sovražniki. Moralno pa nosijo zanjo polno odgovornost vsi naši centralisti in unitaristi, ki so s svojo nacionalistično ideologijo to enakopravnost izpodkopali in sabotirali. V unitarno urejeni državi enakopravnost Slovencev kratko in malo ni izvedljiva, ker je vsak hip mogoče, da nas neka večina izven nas majorizira. Enakopravnost bo postala pri nas šele dejstvo, ko bo zasidrano v zavesti našega ljudstva, ko o njej ne bo treba več govoriti in bo postala neko samo po se-

bi umevno stanje. Enakopraven je v resnici tisti narod, ki ima svojo usodo v svojih rokah in v zadnji stopnji o njej odloča. Ko doseže-

mo ta cilj, bodo šele dani pogoji za resnično prijateljsko zблиžanje in sožitje narodov v tej državi.

Tuji kapital in jugoslovenci*

»Pohod« pripoveduje, kako se je ustanovila v Domžalah tovarna za lake Ludovik Marx. Ustanovila se je kot delniška družba s sodelovanjem narodopisnega pisatelja dr. Hugona Bernatzika in ljubljanskega odvetnika dr. Benkoviča. Temu zadnjemu je pripadla naloga dokazati oblastem, da je v smislu predpisov večina delnic te družbe v rokah jugoslovanskih državljanov. V resnici pa je večina delnic v rokah tujih državljanov, zlasti firme L. Marx, ki je dala podjetju ime, zato pa pobasala večino delnic.

H koncu podaja »Pohod« seveda še nekoliko nacionalne razgorčenosti, kakor je že to naveda. In četudi ne pove naravnost, med vrstami se da brati poziv, da je zadnji čas, da posežejo vmes »odločilni faktorji« in »pristojne oblasti«.

Stvar sama je vredna, da spregovorimo nekaj načelnih besed.

Pred vsem izjavljamo, da nam ni prav nič znanega niti o tem, kako je prišlo do ustanovitve tovarne, niti kdo jo je ustanovil in s čigavim denarjem. Lahko je, da ima »Pohod« popolnoma prav.

Samo v tisto razgorčenost ne verjamemo.

Kajti ne samo »Pohod«, vsa javnost ve, kako so pri nas po vojni nacionalizirali. In prav tako ve vsak, da so bili pri nacionaliziranju — seveda! — jugoslovanski nacionalisti najbolj aktivni. In nič manj ni znano, da so če že ne vsa, pa vsaj večina večjih »nacionaliziranih« podjetij kmalu spet našla pot do svojih prvotnih gospodarjev. Kajti nacionaliziralo se je po navadi tako, da je dotično »nenacionalno« podjetje ponudilo kakemu vplivnemu »nacionalnemu« človeku primerno količino delnic po nominalni vrednosti recimo na primer po 200 kron, torej za 1000 delnic 50.000 dinarjev. Delnice so bile v resnici vredne dokaj več, kakor je pač ravno pihal borzni veter, recimo vsaka 1000 dinarjev, mnogokrat tudi precej več. »Nacionalni« človek je bil seveda takoj pripravljen za tako »nacionalizacijo«, in pri njegovi požrtvovalni ljubezni za »nacijo« je bilo tako vse eno, kdo dobi denar, saj »nacija« in on, »nacionalni« človek sta tako rekoč eno. Križ je bil samo, da po navadi ni imel tak »nacionalni« človek denarja, saj je prav radi tega po navadi prišel v politiko, da se bori za narodov blagor. Pa te težave so bile gospodom iz nenacionalnega podjetja že znane. Kakopak, seveda, saj vam zaupamo! In pa, če hipno rabite kaj denarja, saj delnice lahko kupimo naj. 1000 delnic po 1000 dinarjev, to je milijon, manj kupnina 50.000, to je 950.000 dinarjev.

In nacionalni človek je imel denar in avto, in seveda ugled za nesebično, požrtvovalno delo za narod!

V celem so morebiti dobili razni nacionalizatorji v vsej Jugoslaviji na tak način do dveh milijard dinarjev takorekoč zastonj. Morebiti tudi še mnogo več — natančno bi mogel to ugotoviti le tisti, ki mu bo dana moč in priložnost, da primerja premoženja jugoslovanskih politikov od »osvoboditve« do danes.

Gotovo, teh težkih milijonov ni bilo mogoče pričarati iz tal. Nekje jih je bilo treba vzeti, kakorkoli kriti. Očitno je bilo vsakomur, da tega niso hoteli storiti lastniki podjetja iz lastnega žepa. Vse je bilo natančno preudarjeno in preračunano. Taka nacionalizacijska darila so bila že vnaprej pribita k upravnim stroškom. Te pa naj seveda krije po eni strani naš delavec s primerno majhno mzdno, po drugi strani pa odjemalec s primerno zvišano kupnino za izdelke »nacionaliziranih« podjetij. In sicer z visokimi obrestmi in obrestnimi obrestmi.

V veliki večini pomeni torej nacionalizacija tujih podjetij golo in grdo zajedavstvo raznih »nacionalnih« politikov. In predpisi, ki tako nacionalizacijo omogočujejo, so zgolj zakonita opora korupcije.

Zaradi javne poštenosti, zaradi trpljenja našega delovnega ljudstva naj bi bilo torej čim prej konec vseh »nacionalizacij«. V davčni in carinski zakonodaji je dana državi mogočnost in moč, da nadzira tuji kapital vse bolj uspešno, kakor s tem, da ga zastopajo na zunaj kupljeni slamnati ljudje.

V tem zgorajšnjem primeru ima pa stvar še drugo ozadje.

Znano je, da je danes večina velikih podjetij tako v Sloveniji kakor v Jugoslaviji v rokah tujega kapitala. Razni — iči in — tiči, ki se predstavljajo kot njegovi lastniki, so v resnici samo njegovi nastavljenici. To je naraven nasledek, ko je zlasti belgrajska nacionalna čar-

šija izvozila okoli tri milijarde denarja in ga naložila po francoskih in švicarskih bankah, ker očitno nima v naše gospodarstvo vere, tiste vere, ki jo tako živahno oznanja »separatističnim« Slovincem in Hrvatom. Ker torej domačega kapitala nimamo, nam ne kaže drugega, kakor da ali se sploh odpovemo vsaki industriji in s tem pehamo našega delovnega človeka v še večjo stisko, ali pa da pokličemo tuji kapital v deželo. Izbira je lahka za tistega, ki mu gre za to, da naše ljudstvo ne propade, pa če pri tem popokajo od togote vsi jugoslovanski nacionalisti.

In še ene stvari ne smemo prezreti.

Dediščina, ki smo jo prinesli Slovenci v Jugoslavijo, namreč čut in zmisel za red in za natančno izvajanje zakonov, ima včasih tudi nevesele nasledke. Kajti samo v Sloveniji se izvaja sleherni predpis z vso — včasih vprav posilno — doslednostjo, pa naj se tičejo ti predpisi davkov, obrtnih dovoljenj, prometa, nalaganje denarja, ali česarkoli. Naš uradnik, drugače, vzgojen ne ve, da so belgrajski predpisi navadno samo zato tako strogi in določeni, ker bi se tam doli manj strogi sploh ne izvajali. To strogo izvajanje zadeva zategadelj neizogibno samo poslovnega človeka v Sloveniji, ne pa njegovega tovariša na jugu. In to je tudi eden izmed vzrokov, da je v Sloveniji čedalje manj industrije, da se je še

ta začela seliti na jug in da zaradi tega prav Slovenija ne more nikamor iz stiske. Iz tiste stiske, iz katere že lezejo banovine, s pomočjo našega denarja seveda.

Morebiti bo »Pohod« s takim nacionalnim javkanjem kaj dosegel. Če pa bo, gotovo ne bo več, ko da bo še ta industrija šla iz Slovenije kam na jug. Kajti če sploh kaj, to je gotovo: Tam doli ne bo pomislekov proti tujemu kapitalu. In kak zastopnik čaršije bo rad prevzel nase vlogo predstavnika »domačega« kapitala.

In ko bo spet nekaj slovenskih delavskih družin prezebalo, stradalo, obupovalo, tedaj se bo spet kedaj potrkalo »Pohod« na nacionalna prsa: »Zmagali smo!« Nacionalni listi na jugu bodo pa z veseljem priobčevali oglase nenacionalnega podjetja. In se mastili ob njem.

Uspešen boj zoper tuji kapital bi bil mogoč samo v dvojni smeri: prvič prisiliti čaršijo in njene pokrovitelje, da nalože svoj denar spet doma, za Slovenijo pa, preprečiti s popolno finančno samoupravo, da ne bo odtekal naš denar v Belgrad v večji meri, kakor zahteva to najpreprostejše načelo enakopravnosti.

Če kdo, nacionalisti tega ne bodo storili. Kajti v prvem primeru bi se pokazali prav poglaviti jugoslovanski nacionalni vzorniki kot zgolj kupčevalci z narodnimi ideali. V drugem pa bi bilo konec jugoslovenske nacionalne »ideologije« sploh, kajti zanjo bi Slovenci res ne imeli denarja.

Le kadar iztrebimo jugoslovenarstvo, šele takrat bo mogoče z razumnim gospodarstvom polagoma izriniti tuji kapital in pomagati slovenskemu delovnemu ljudstvu, da more dostojno živeti.

In prav nobene druge poti ni!

Zdravstvo v Sloveniji

(Konec.)

Važno je zlasti, kar je povedal g. poročevalec o ljubljanski bolnišnici, tej pastorki med državnimi bolnišnicami:

»Gospoda, sedaj pa prehajam k najbolj važni zadevi, ki razburja vso našo slovensko javnost in ki je tudi Vam znana, saj ste dobili brošuro: Ljubljanska bolnica. Slišite in berite, koliko se o tej stvari govori in razpravlja, da se vse mogoče organizacije zanimajo za to vprašanje. V nedeljo se je ustanovilo društvo, ki naj odpomore škandalu, ki se mu pravi ljubljanska bolnica. V odboru novega društva sta še dve mestji prosti, eno za zastopnika banovine, eno za zastopnika ljubljanskega mesta. Kaj naj napravi in kako, je sporno vprašanje. Jaz sem se mnogo razgovarjal z ljudmi, ki to stvar poznajo in resno presojaajo, in sem prišel do naslednjih zaključkov:

Ljubljanska bolnica, ki je bila zgrajena v letih 1892 — 1895 in prišla prav do poslovanja leta 1896, ni tako stara. Gospoda, napačno je stališče, če se pravi, da je zanič. Kako zanič? Jaz jo poznam in pravim: »Dobra je!« Dve lastnosti ima slabi. In to je 1.) prenapolnjenost v njej in 2.) nezadostna podpora. Druga je ji ni nič, samo preveč ljudi je notri, dvakrat, trikrat toliko, kakor bi jih prav za prav smelo biti. In denarja nima, sredstev nima, da bi te ljudi pošteno oskrbovala.

Ko je oblastni odbor prevzemal od države tozadevne posle, ni hotel prevzeti ljubljanske bolnice, in sicer zato, ker je bila ljubljanska bolnica takrat tako zadolžena, da-si jo je država poprej dobila brez dolga, celo s prihranki.

Gospoda, da je gospodarstvo tam notri tako obupno, boste umeli tudi zato: Kaj bi bilo s kmetijo, kjer se menja gospodar vsaka tri ali štiri leta? Tudi če bi bilo vse v redu, vendar eden gospodar na ta način, drugi in tretji vsak po svoje, ampak če ima kmetija v 15 letih 5 gospodarjev, jo vzame vrag. Tako je tudi s to nesrečno bolnico, ki se je država z njo igrala kot z žogo. Značilno pa je, kar država prevzame, ne gre več! Poprej je šlo, dokler smo jo mi imeli, in je šlo čisto dobro, sedaj ne gre več.

Gospodje, »a« je uvedla v bolnice neverjeten in nemogoč birokratizem ne samo glede uprave, ampak tudi zdravniškega poslovanja. Kdaj naj bolniški zdravnik študira in zdravi bolnike, ko mora obupno pisariti: ne samo opisati bolezen in zdravljenje, ampak tudi sestavljati razna poročila, meriti vsak košček obveze ali obliža in zapisati njihovo vrednost, prav tako oceniti vsa zdravila in injekcije, posebno stroge so odredbe glede prehrane. Hudo so prizadeti zlasti neplačani zdravniki, etazisti in volonterji, ki nosijo to težko in nepotrebnostno breme zastonj. »a« skopari z nastavljanjem zdravnikov, preko dopustnih in dostojnih mej, že zdaj bolniški obrat zastaja, brez pomoči neplačanih zdravnikov bi že obstal.

Glejte, to je zelo enostavno načelo. Zelo je mučno, če Vam preberem naslednji pregled, kako »a« vzdržuje svoje ustanove. To so mi napravili gospodje, ki se razumejo na računovodstvo, na podlagi državnega proračuna. Glejte, državna splošna bolnica v Beogradu dobiva dotacije — jaz vam povem samo v odstotkih — v znesku 65%, za bolnico v Splitu plačuje država 51%, v Sarajevu 77%, v Cetinju 65%, v Novem Sadu samo 52%, v Nišu 63%, v Skoplju 62%, v Ljubljani 23%, (žujte). Torej pravičnost in ljubezen je očitna na podlagi števil! Gospoda, tukaj imam našteje tudi umobolnice, ki vse gredo na državne stroške. Imamo dotacije za vse po 94 in 95% in tudi za Studenec imamo postavko 95% v državnem proračunu na papirju. Govoril sem z upravnikom in ga vprašal: Kako Vam kaj gre? Odgovoril je: Pod nič! Od tistega proračuna, ki ga imamo, so mi za to četrtletje odtrgali 1/3 milijona in zato sem moral sedaj toliko neozdravljenih ljudi ven vreči. Prav samo ljubljanski umobolnici so odtrgali, vse druge so dobile vse.

Gospodje, ne žudite se preveč! V Ljubljani imamo še eno državno bolnico, žensko bolnico s porodnišnico. Ta pa ima ogromno postavko, reci in piši šestnajst odstotkov državne dotacije. Vprašal sem upravnika te bolnice:

Kako pa morete izhajati? Odgovoril mi je: Saj ne moremo tem ubogim ženam nič dati. Imamo 50 otroških postelj, skoraj vedno polnih pa otrok sploh ni v državnem proračunu, češ, novorojeni otrok ne rabi nič, saj mu da mati vse. Ampak otroku treba plenice, kopanje in druge stvari. Bolnica ne dobi za to nič. Seveda se pri tem neha vsako gospodarstvo.

Govoril sem z upravnikom ljubljanske bolnice. Rekel je: Meni vsako leto črtajo. Jaz napravim proračun, vsako leto imam bolnikov in oskrbnih dni več, vsako leto imamo za nekaj stotisočev državnega prispevka manj.

Širite in berite „SLOVENIJO“

Bolnica narašča na bolnikih, državne dotacije pa dobiva čedalje manj, v primeri s srbijanskimi bolnicami komaj eno tretjino! Ker se ljubezen ne da prisiliti, je otročje smešna zahteva gorečnikov, pa tudi takih ljudi, ki hočejo biti verni in pišejo v dnevnem časopisju in strokovnih listih, naj država zgradi čisto novo bolnico pod Rožnikom ali Golovcem za 75 milijonov. Ker pride ljubljanska bolnica prej ali slej v banovinsko samoupravo, treba, da banska uprava trezno in temeljito prouči to zares pereče vprašanje in si napravi

*) Sestavek je bil napisan že pred štirimi tedni, pa ga nismo mogli priobčiti zaradi pomanjkanja prostora. Ur.

smotrni načrt za izvedljivo in skorajšnjo rešitev!

Najprej preudarimo, gospodje, odkod ta sila in naraščajoča prenapolnjenost posebno v ljubljanski bolnici!

Zivimo res v hudih časih, da marsikdo, že zdrav nima kje biti, in če je bolan, še manj, potem pa tišči tja, kjer misli, da mu bolje. To je gotovo prvi vzrok, da so bolnice prenapolnjene.

Omenil sem že mimogrede zdravnike. Ne maram delati nikomur krivice, vendar si mislim, če bi bili banovinski in občinski zdravniki bolje plačani in če bi imeli tudi babsko službo bolje urejeno, da bi tudi naval na bolnice ne bil tolik, kakor je sedaj. Saj komu se ljubi ležati na tleh med dvema posteljama? komu je vseh tista hrana, ki je že razupita?

Iz zaključnih besed dr. A. Breclja navajamo: „Gospodje! Sedaj, ko ste vse te stvari slišali, porečete: Temu človeku se sanja. Jaz pa pravim, vse to, kar sem sedaj povedal, je čisto izvedljivo, če banovina dobi ljudi, ki bodo znali to stvar vzeti v roke. Dobil se bo denar in se bo tudi drugo napravilo. Seveda gospodje, če se bo postopanje uravnalo po sedanji običajni praksi, ki je merodajna za javno upravo, da je že za nakup enega svinčnika potrebna komisija, potem bo šlo seveda težko. Gospodje, to niso fantastični projekti, ampak je vse prav dobro premišljeno. Seveda treba, da se pritegnejo strokovnjaki, ki naj izdelajo podrobnosti. Predvsem bi bil v to poklican banški sanitetni svet, ki pa spi spanje pravičnega, odkar se je ustanovil (veselost).“

Poglejte ali ni žalostno, da na primer za vse potrebe, ki so v bolnici nujne in ki se jim da od pomoči z majhnimi stroški, ni naš banovinski sanitetni svet napravil niti najmanjšega načrta. Pohvaliti pa moram upravnika bolnice, ki se je dejansko mnogo prizadeval in dokazoval banskemu sanitetnemu svetu in ministrstvu, kako bi bilo mogoče sedanje neznosne razmere zboljšati s ceneniimi prizidki in nadzidki. Toda zgodilo se ni nič. Z ozirom na to žalostno zgodovinsko dobo treba še ugotoviti, kdo je vodil usodo našega zdravstva v teh časih.

Gospodje, imeli smo v tem času, od kar so te ustanove v državni upravi, tri slovenske ministre za narodno zdravje po vrsti in sicer so bili gospod Ivan Pucelj, ki je postal minister 1. januarja 1932 in je ministroval do 18. aprila 1934, torej nad dve leti. Za njim je prevzel te posle g. dr. Fran Novak, ki je bil minister od 18. aprila do 20. decembra 1934 torej 8 mesecev. Za njim je prišel na to mesto g. dr. Drago Marušič, ki je bil minister 6 mesecev, to je od 20. decembra 1934 pa do 20. junija 1935.

Gospodje! Skoraj štiri leta je imela dravska banovina, ki ji stari Slovenci pravimo Slovenija, svoje zastopnike v zdravstvenem resoru kraljevske vlade, kjer so imeli v rokah ne samo škarje, ampak tudi platno. Toda ves ta čas za ubogo bolnico v Ljubljani niso storili ti ministri ničesar! Edino kar so storili, je bilo to, da so uganjali osebno politiko v bolnicah in izven njih. Te sramotne dobe, ko je bilo tudi zdravstvo pod osebno-strankarsko strahovlado, ne pozabi slovensko zdravništvo nikdar! Gospodje, zdelo se mi je potrebno omeniti te okoliščine da se ne pozabijo v naši javnosti.

Po tem preglednem poročilu o ljubljanski bolnici, si dovoljujem staviti naslednjo resolucijo:

Glede obče bolnice v Ljubljani, ki je v državni upravi zašla v nevzdržen položaj, banski svet pozivlja bansko upravo, naj pri državni upravi doseže, da bo država bolnici dajala, kar je sama predpisala z zakoni, predvsem dolžne prispevke za znosno obratovanje in vsaj skromne zneske za najnujše investicije, ki bi znatno opomogle sedanji stiski. S ceneniimi prizidki in nadzidki, bi se povečali sedanji oddelki, napravila osrednja ambulanca za vse oddelke, dobili prostori za rentgen in fizikalno terapijo in za službojoče zdravnike, ki nimajo prostora za oddih. Zgraditev oddelka za jetiko je neodložljiva dolžnost državne uprave, na kar naj banska uprava pritiska z vsemi sredstvi.“

OPAZOVALEC

Izbran fižol

20.

Čedna obletnica.

Dne 24. marca 1935 je imel takratni državni Mesija Jevtić v Novem Sadu shod, na katerem je govoril tudi takratni dravski Mesija dr. Marušič. Ta je zaklinjal volilce, naj oddajo glas za Jevtićeve kandidate, ker bodo sestavili „skupštino narodnog spasa“. Zato smo že po 5. maju zamanj ugibali, zakaj se je dr. Marušič odrekel časti sedeti v „skupštini narodnog spasa“ in si je raje izbral sedež v senatu, po 6. marcu smo si pa še manj na jasnem.

Z.

„Brez načrta in organizacije“

„Trgovski list“, glasilo slovenskih gospodarskih ljudi piše pod tem naslovom, zakaj se bolj in bolj slabša slovenski gospodarski in politični položaj. Vzrok vidi v tem, da nam manjka potrebno vodilno središče. Tudi mi smo o tem vprašanju že nekajkrat pisali in predlagali, naj bi se še kedaj osnoval kak narodni svet ali kakorkoli bi se imenoval, ki bi predstavljal na zunaj strnjeno slovenstvo in ki bi ne edini mogel dati našim slovenskim zahtevam poudarek in moč, ki ga jim ne more dati še tako močna politična stranka. In navsezadnje je naš list sam na sebi v prvi vrsti posvečen vprašanju in zahtevi, kako strniti slovenstvo v eno bojno črto, da tako zanesljivo pridobi slovenskemu narodu v svetu popolno enakopravnost namesto dosedanjih večjih dolžnosti in manjših pravic.

Zanimivo je, da je prišel list naših gospodarstvenikov, torej v prvi vrsti praktičnih poslovnih ljudi, do istih sklepov, četudi šele potem, ko leži naše gospodarstvo že na pol v razsulu. In zanimiva so tudi nekatera izvajanja.

„Že celo pa nastane poguben položaj za maloštevilni narod, ki nima niti trdne tradicije, ki je komaj spoznal svoja pota, če je pri tem še popolnoma desorganiziran. Maksimum vseh svojih sil bi moral zastaviti v odločilnem trenutku na tehnično, ki meri sile, pa mora vreči le svojo neorganiziranost. Ni čuda, če izgublja bitko za bitko.“

V takšnem položaju smo danes Slovenci in vse kaže, da se tega niti nočemo zavedati. Slutimo sicer, da vse to bohotno prerokanje med nami nima nobenega pravega smisla in da bo skoraj postalo cilj vse naše domače slovenske politike, da si drug drugemu delamo težave. Toda da bi iz te slutnje prišli do spoznanja, da je nam še bolj ko Amerikancem potreben možganski trust, da bi morala slovenska inteligenca že davno pred Rusi ustvariti svoj kolektiv intelektualcev, kakor so ga n. pr. ustvarili Čehi s svojo Narodno rado (Narodnim svetom), do tega spoznanja se ne moremo dokopati, kaj šele do te volje, da bi to ustvarili.

In nasledek tega je, da smo že leta in leta brez načrta in brez organizacije. Vzemite katerokoli gospodarsko ali drugo javno vprašanje in pri najboljši volji ne boste našli vprašanja, za katero se ne bi predlagali vsaj dve nasprotujoči si rešitvi. Čisto vseeno, če gre za vprašanja, ki jih je mogoče čisto matematično točno dognati, pri nas ne moremo priti do te poslednje analize vprašanja, ker se preje skregamo. Bodisi da se je strankarstvo lotilo vprašanja, bodisi da so drugi in tudi čisto osebni interesi preprečili dokončeno, čeprav le teoretično rešitev vprašanja.

Zato smo v zadregi, če bi morali odgovoriti na vprašanje, kaj je naša osnovna zahteva. Zato ne govori niti ena slovenska delegacija v Belgradu z istim programom, čeprav so potrebe Slovenije vendno ene in iste. Celó za najbolj navadno vprašanje si nismo na jasnem. Kakšen bi n. pr. moral biti program javnih del v Sloveniji? Katera javna dela so najvažnejša in podlaga vsem drugim? Kako naj se z javnimi deli začne gospodarska obnova Slovenije? Ni si mogoče misliti količjak zadovoljive politike, če niso rešena takšna in podobna vprašanja, ker politika, ki teh rešitev ne pozna, more samo nihati med enim in drugim vprašanjem.

Zaradi jasnosti bi spopolnili te besede, da si k večjemu nekateri politiki še niso na jasnem glede naših osnovnih zahtev. Pri tem je seveda vse eno, če je ta nejasnost zgolj zunanja, ker se mora dotičnik zmeraj bati, da mu skoči kak ovaduh za hrbet če izvira iz njegove nepoučenosti ali celo iz navadne strahopetnosti pred odločno besedo.

Tisti Slovenci pa, ki mislijo s svojo glavo in ki imajo zato tudi edini pravico govoriti v našem imenu, so si pa glede naših osnovnih zahtev že zdavnaj jasni. Treba je le še, da se zberejo v skupni enotni vrsti. In s tega stališča odobrujemo in priznavamo navedene misli sli „Trgovskega lista“.

Pogoji za sporazum

„Popoln je sporazum s Slovenci in nihče ga ne kali“, tako je govoril dne 22. marca v Belgradu poštni minister Kaludjerčić. Prav tako popolni se nam pa le še ne zdi in sicer prav zato, ker ga neprestano kale tisti jugoslovenci, ki so znali rešiti sebe in svoje postojanke in prejšnjih režimov v sedanjega. To so namreč vsi tisti ljudje, ki se jim zdi samoumevno, da Slovenija več plačuje, kakor je njena dolžnost in ki se jim prav tako zdi samoumevno, da s tem pomagajo graditi ceste v Srbiji, pri nas pa še za bolnice ni denarja, da morajo bolniki na cesto. To so tisti ljudje, ki bi še zmeraj hoteli odpravljati slovenske učne knjige in izrivati slovenski pouk iz slovenskih šol, po znanim jugoslovenskem nacionalnem receptu, da

je treba slovenščino „tiho in postopno likvidirati“, pri čemer so naglas iz „tiho in postopno“ že davno prenesli na „likvidirati“. To so tisti jugoslovenski nacionalni centralisti, ki po načrtu odvajajo naš denar po Poštni hranilnici, Hipotekarni banki in drugih podobnih zavodih v Belgradu, pri nas pa zaradi tega vesten varčevalec ne more dobiti denarja iz hranilnice in banke. To so tisti unitaristi, ki zidajo v Belgradu, Pančevu in drugod mostove za naš denar, ki pa ne dajo, da bi mi za svoj denar smeli postaviti svoje vseučiliško poslopje, svojo bolnišnico, da bi smeli z njim popravljati svoje razpadajoče ceste.

Če pa se pripeti, da dobi pri vseh tistih napravah in stavbah, ki jih doli zidajo in grade zlasti za naš denar, tudi kak slovenski delavec boren zaslužek, se takoj oglase ti jugoslovenci in zahtevajo za Srbe enakopravnost, češ glejte, pri naših mostovih, pri naših stavbah imajo tudi slovenski delavci delo in zaslužek, nimajo ga pa srbski v Sloveniji.

In seveda ti jugoslovenci molče o tem, da ne more imeti v Sloveniji niti slovenski delavec zaslužka pri stavbi bolnišnic, postaj, vseučilišča, cest, ker pač teh del država pri nas ne izvršuje in nam celo ne da, da bi jih mogli izvrševati za svoj denar. Prav to označuje take jugoslovence: vedo kako in pri čem je stvar, pa govore drugače.

Zato pa trdimo, da ne bo prej res popolnega in vsestranskega sporazuma, dokler ne iztrebijo pošteni Srbi iz svojih vrst vseh takih jugoslovenov in dokler bodo imeli ti in taki ljudje v Belgradu sploh kaj besede. Popoln sporazum, popolna rešitev slovenskega in hrvaškega vprašanja bo mogoča šele, kadar bo izvedena čista ločitev — denarja in blagajni!

Zdi se nam, da je poštni minister potrebo take ločitve sam začutil, ko je še pristavil, da pomeni sporazum razdelitev oblasti. Da, oblast je treba razdeliti. Ni je pa oblasti, resnične oblasti, ki ne bi smela v svojem področju popolnoma in svobodno razpolagati tudi s stvarnimi dobrinami, torej zlasti tudi z denarjem. Zdrava pamet ne pripušča drugih sklepov in izhodov. Seveda pa se sme tako razpolaganje vršiti zgolj s poblastilom in po naročilu ljudstva. To samoumevnost je treba v Jugoslaviji pristaviti že zato, da ne bo spet kedaj prišel kak od zunaj vsiljeni „ljudski ban“, si dal napisati odlok o imenovanju za „voditelja slovenskega naroda“ in začel gospodariti po jugoslovensko.

Kaj hočejo Hrvatje

V senatu je bilo te dni povedanega poleg preobilja nacionalnih public tu pa tam tudi kaj tehnege. V tem pogledu je vredno zapisati izjavo bivšega predsednika senata dr. Ante Pavelića:

„Sporazum, kakršnega žele Hrvatje in kakršen je potreben za državno skupnost, se ne more doseči v okviru sedanje centralistične in unitaristične ureditve države. Zato je neizogibno potrebno, da se z izvršitvijo ustavnih odredb preuredi nova državna ureditev na decentralistični demokratični podlagi, s čimer bo zagotovljena ljudstvu pravica, zakonitost in enakopravnost. O tem naj bi se razmišljevalo, ne pa o narodni enotnosti, ki je akademsko vprašanje, a ne vprašanje realne politike. Čemu mešati pojem naroda s pojmom države in tritati energijo in sposobnost politikov za rešitev vprašanja, ki nima nobene praktične vrednosti... Če hočejo Hrvatje, sklicujoč se na sedemnajstletne skušnje, nič slišati o centralizmu, je treba čimprej državo tako urediti, kakor želijo večina Hrvatov.“

Dr. Pavelić je vse prej ko revolucionar. Zato bi res samo koristilo naši državi, če bi se vsi jugoslovenci — razen velesrbov jih je samo še v Sloveniji nekaj malega — zavedli resnice Pavelićevih besed, da nima jugoslovenarstvo nobene praktične vrednosti. In sedaj ko so tudi s skrajne hrvaške desnice jugoslovenci lahko slišali, kako mislijo Hrvatje o državni ureditvi, ko jim morajo vendar že postati jasne in umljive minimalne hrvaške zahteve, zdaj vendar ne bodo več tarnali, da hrvaških zahtev ne poznajo. In tudi glede tega si utegne biti najbolj počasna politična pamet na jasnem, da Hrvatje ne bodo popustili od tistega, kar zahtevajo sedemnajst let, da bodo popustili tem manj, ker so glede svojih zahtev danes bolj enotni in trdi, kakor so kedaj bili.

Likvidacija jugoslovenarstva, to je edina mogočnost rešiti vprašanje sožitja Slovencev, Hrvatov in Srbov. Pa ne „tiha in postopna“ likvidacija, ampak glasna in nagla.

Kajti naše ljudstvo ne utegne več čakati v svojem trpljenju brez konca in kraja.

Enotnost Hrvatov naj nam bo za zgled

19. marca t. l. so praznovali v sarajevskem konviktu „Napredek“ god hišnega patrona sv. Jožefa. Slavnosti se je udeležil tudi nadškof dr. Ivan Šarić. Govoril je pri tej priliki tudi o Katoliški akciji med Hrvati in o politiki ter izrekel važne besede, ki nam dobro ponazorjujejo hrvaško narodno miselnost in tudi kažejo, v čem obstaja odprta moč hrvaškega naroda.

„Zagotavljam naše nasprotnike, da ne bo zaslala hrvaška katoliška akcija nikoli v politiko, ker je ustanovljena prav zato, da postavi vsakega na svoje mesto: duhovnika v katoliški cerkev, a svetnjaka na čelo ljudske politike. To je zmisel in želja papeža Pija XI., ko je uresničil Katoliško akcijo. Katoliška akcija ni nič drugega, kakor uresničenje velikega gesla hrvaškega apostola Starčevića, ki je rekel: „Bog in Hrvati“, misleč pri tem, da bo sreča Hrvatov popolna šele tedaj, kadar se uresniči popolna ubranost med ljudstvom in duhovništvom, kakor je uresničena po zaslugi naših velikanih bratov Anteja in Stjepana Radića. Mi katoliški škofje in duhovniki čutimo danes, hvala Bogu z našim ljudstvom eno, da je naš skupni vodja dr. Vladimir Maček umni mož, ki mu kažejo tako ljudstvo kakor duhovniki pri vsaki priliki svoje popolno zaupanje in priznanje. Nam nenaklonjeni tisk je skušal izbiti zase kapital s tem, da si je izmišljal razna podtikanja o zadnji izjavi dr. Mačka, a jaz kot vaš višji pastir in nadškof izjavljam svečano, da ne odobrujem samo vseh izjav, vsake besede dr. Mačka, ampak rečem še to, da govori dr. Maček, kakor mora govoriti tudi vsak naš duhovnik in vsak naš škof. Zato pozdravljam našega velikega narodnega voditelja in želim, da ga Bog ohrani živega in zdravega v ponos našega naroda.“

„Integralno jugoslovenstvo“

Naši jugoslovenarski integralci se zmeraj radi skrivajo za šestojanuarski manifest, kadar jim zmanjkuje razlogov, in teh jim zmanjkuje zmeraj in kar sproti. Pa v bodoče jim bo še s tem razlogom bolj trda predla. Sedanji senator dr. Želimir Mažuranić je namreč povedal dne 25. marca t. l. v senatu, da je sklicevanje jugoslovenov na ta manifest brez podlage. Takole je namreč rekel:

„Nisem sodeloval (namreč v šestojanuarski vladi, Ur.) kot pripadnik ali bojovnik ideologije tako imenovanega integralnega jugoslovenstva. To je popolnoma druga ideologija, ki nima nič skupnega z idejami manifesta od 6. januarja. Če bi bil 6. januar 1929 pomenil integralno jugoslovenstvo, najmanj ne bi bil pri njem jaz niti nekaj drugih „živih in mrtvih sodelavcev.“

Ker je bil Mažuranić minister v šestojanuarski vladi, je gotovo upravičen in poklican, da govori o tem vprašanju. Zaradi jasnosti naj še dodamo, da po naši za Hrvata pojemu „integralnega jugoslovenstva“ natančno tisto, kar izraža slovensčina mnogo določneje s pojmom „jugoslovenstvo“ v nasprotju z „jugoslovenstvom“ in „južnim slovenstvom“.

Tudi tujci ne poznajo v Sloveniji slovenskega jezika

Če ljubljani so nalepljeni veliki lepaki za higijensko razstavo, ki je prišla k nam iz Nemčije. Ti lepaki naznanjajo „Njemačko higijensko izložbo: Čovjek (majka i dijete)“ ter so pisani v jugoslovensčini. Razstava je seveda v ljubljanski kazini, iz katere je pihal pred 18. leti remškutarski veter, in če danes iz nje veje jugoslovenski, kadar le more, smo že vajeni. Mogoče je kdo celo svetoval prirediteljem „Njemačke higijenske izložbe“, da naj nalepijo po Ljubljani reklamne lepake, ki prezirajo slovenski jezik. Nemci iz „tretjega rajha“ so torej prav taki slovenski prijatelji kot so bili iz „drugega rajha“, samo da danes na slovenskih tleh namesto z nemščino šarijo z jugoslovanščino, samo da slovenske besede ni. Pa naj vsaj ne govore več o zemljepisju in narodopisju, ki hočejo imeti oba v zakupu. Slovenci bodo raje obiskovali higijenske ali zdravstvene razstave, ki jih prireja tu in tam ljub. higijenski zavod, kot pa „Njemačke hig. izložbe“.

MALI ZAPISKI

Prepovedan tisk.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti št. 34 časopisa „Zagorski list“ in št. 8499 dnevnika „Jutarnji list“.

Za slovenske rudarje ne bo dela.

Slovenske železnice dajejo četrtno donosa vseh železnic v Jugoslaviji. V imenu in praktičnem izvajanju jugoslovenskega, to je protislovenskega centralizma pa so na mah uganili, da morajo razni premogovniki na jugu nekaj zaslužiti, da se ta donos nekako unitarizira. Povedali smo že, da dovažajo premog za slovenske železnice do 800 km daleč z juga, naši premogovniki pa počivajo in naši rudarji stradajo.

Bilo je nešteto deputacij, posredovanj, prošenj, molodovanj in na drugi strani zagotavljanja in obljub.

In uspeh?

Kakršen pač drugačen ni mogel biti, kjer odloča čaršija, lin kakršnega smo mi prerokovali, da namreč ni pričakovati izboljšanja, dokler bo imelo nacionalno jugoslovenstvo kolikaj besede v Sloveniji in glede nje.

Ali povedano stvarno: državne železnice so sklenile, da ne bodo povišale naročil za premog pri premogokopih v Sloveniji.

Propadanje.

V Domžalah so 15. marca t. l. zborovali trgovci iz kamniškega okraja. Iz poročila predsednika Stergarja posnemamo: Lani je bilo od javljenih v kamniškem okraju 69 trgovskih obratov, na novo prijavljenih pa samo 53, tako da jih je v enem letu 36 manj. Ker ljudje ne morejo dvigniti svojih vlog iz denarnih zavodov, je stavbno gibanje popolnoma zastalo. Kupčija v manufakturi je padla za 40–50%. Kmet nima denarja za obleko, nima ga tudi za umetna gnojila. Samo ena stvar raste: davki.

Vsebinska nacionalizma.

„Münchner Neuste Nachrichten“ prinašajo sliko, kako vlečejo nemški vojaki top v vrsto. Pod sliko je pa zapisano „Tri leta narodnega socializma“.

Saj v tem obstoji vsa „ideologija“ nacionalizma. Topovi in strojnice zoper sosedo, pa tudi zoper lastnega državljanja tam, kjer se je fašizem že polastil države. Streljanje v parlamentu in drugod na političnega nasprotnika tam, kjer se za oblast v državi šele „bori.“

Dr. Ivo Štampihar:

Pred 896 dnevi . . .

(Dalje)

Dvajseti september.

Nastopil je teden, ki ni bil jasen niti po vremenu, niti po tem, kako se bodo razvijali dogodki. Občinski odbor si sicer ni upal zavrniti izvestnih prošelj, toda prav to je kazalo, da visi v zraku odločitev nacionalstvujočih, ki naj jo popustljivost občinskega odbora prikrije.

Takrat so na Jesenicah precej govorili o odraslih občanih, ki spet obiskujejo osnovno šolo. To da se godi zvečer, kar bi bilo razumljivo, ker imajo odrasli Jeseničani gotovo samo zvečer časa, da se izgubljajo v hramu prve učenosti, vendar so ljudje namigovali, da bo šlo tu najbrž za navdušene spoštovalce zakonitosti, ki je uporabljane šolskih prostorov v politične in strankarske namene prepovedala (vsem, ki niso na oblasti).

Tudi v nekem društvu, ki se zanesljivo ne peča s politiko, so se člani shajali v društvenem prostoru, da ugotovijo, v kakšni nevarnosti je država pred „elementi“ v občini. Od naše strani smo sporočili temu društvu predlog, ki naj bi v resnici dosegel, da se člani tega društva ne bi začeli misliti, da je v politiki vse dovoljeno. Predlog je bil pa odbit na seji izvršilnega odbora društva z razlago, da bi sklepanje o njem „povzročilo veliko nevarnost, da se dnevna politična vprašanja zanesejo v organizacijo samo, kar bi nasprotovalo njenim tradicijam, njenim delovnim metodam in njenim namenom in ciljem“. Na vsak način pa izyendruštveno delovanje ljudi, ki so „slučajno“ člani društva, društva ne zanima. Odkritost tega zrelišča nam je postala praktično razumljiva pozneje, ko je bil funkcionar društva odstranjen samo radi tega, ker ni vplival na opozicijske občinske odbornike, da bi v obč. odboru vsaj molčali.

V tem času je tekel reklamacijski postopek. Tekel je tako, da so odposlanci državnih uradov in ustanov v službenem času prepisovali volilne imenike in dostavljali imena oseb, ki stanujejo sicer nekje ob progi med Kranjem in Ratečami, oz. Bohinjsko Bistrico, katerih starešina pa ima sedež na Jesenicah, torej morajo imeti te osebe volilno pravico na Jesenicah. In reklamacijski odbor je na ta čudaki način porajal nove volilce bodočega župana

pardon predsednika občine in sicer volilce, ki zaradi vpisa na Jesenicah nikakor niso bili izbrisani iz imenikov v občinah bivališča. Na drugi strani pa reklamacijski odbor ni kazal veliko dobre volje, kadar je šlo za vpis kakkega tovarniškega delavca, ki je bil že nad leto prijavljen s prebivališčem na Jesenicah, in je v nekih primerih celo odklonil priznati uradnim potrdilom župnih uradov značaj uradne listine. Te pojave smo si znali razložiti samo tako, da smo upoštevali okolnost, da je bil reklamacijski odbor sestavljen po večini iz najumnejših pripadnikov edino mogočega instrumenta državne in nacionalne politike.

Ob opazovanju teh pripekljajev smo se dokopali do nedelje 24. 9. 1935, računaje vsak dan z večjo gotovostjo, da se bo 500 železničarjev, od teh nad sto s prebivališčem izven Jesenic, spremenilo v zaukazanem trenutku v „instrument nacionalne misli“. Zbrani pri lastnih razgovorih o sestavi samostojnega seznama kandidatov, ki bi se opirali na večino delavstva v tovarni, so nas zmočili z novico, da lep plakater nacionalstvujočih lepake, ki so podpisani celo od oseb, ki so takrat sedele med nami. Očarani nad to novico smo se podali k oglasnim deskam in ugledali sledeče:

Lepak je bil iz velikega kosa belega, črno natiskanega papirja, ki je imel zgoraj in spodaj državno trobojnico, nato pa ogromen napis „Jugoslovenska nacionalna stranka — občinska organizacija na Jesenicah“. Temu napisu je sledilo besedilo, ki je Jeseničane opozorilo, da so volilci v Moravski in Vrbaski banovini že podlegli in da si je JNS priborila tam od 928 mogočih kar 912 koček zmage (točke so v tem primeru občine). Ker se je občinska organizacija odločila nastopiti samostojno (t. j. v koaliciji kmetijcev, demokratov Kramerjevega kova in narodnih socialistov), ne kaže drugače, kakor da tudi Jeseničani oddajo svoj glas v doseg zmage „našega nacionalnega in državnega programa“, kajti le tako bodo zmagala tudi načela „razumnega gospodarstva, socialne pravičnosti in — prosim, pridržite sapo — stroge zakonitosti“. Lepak je nosil datum 20. septembra 1935, ki bil podprt po podpisih treh „predsednikov“ namreč „sreske“ in občinske organizacije ter volilnega odbora s pristavkom „s. r.“, tem trem podpisom pa so sledila imena 243 oseb, katerim tiskar sicer ni pristavil „s. r.“ — to bi namreč preveč veljalo —, ki pa so kljub temu predstavljala pritrdilno izjavo imenovanih oseb k lepaku.

Ze po tem, da so bile med imeni navedene osebe, ki so sedele med nami in niso vedele prav ničesar o tem, da bi jih bil kdor-koli vprašal, smo vedeli, da so prišla imena na lepak brez dovoljenja lastnikov. Kasneje smo dobili v roke celo službeno priznanje, da je bilo res tako. Ogorčenje nad zlorabo imen je bilo na Jesenicah splošno, vendar so janezi pravilno odmerili vprašanje moči (ali v njihovem žargonu „stroge zakonitosti“), zavedajoč se, da bo njihovo dejanje kot zanesljivo znamenje volilnega terorja zadostovalo za psiho-loški uspeh: vsi, kakor-koli odvisni ljudje, seveda državni nameščenci, so k dejanju molčali, kakor hitro se jim je razkadila prva jeza.

Drugi smo pa poskrbeli, da sta ljubljanska dnevnika, in sicer eden od njih, preden je utegnil biti opozorjen, česa se stvar tiče, prinesla poziv, naj se javijo vsi, katerih imena so bila izposojena po vzorcu Chicaga, kajti ugotovili smo, da preti člen 65 tiskovnega zakona za tako dejanje s kaznijo od šestih mesecev do treh let, in posrečilo se nam je iz prve roke dognati, da je bilo na lepaku preko 140 imen natiskanih brez dovoljenja prizadetih. O enem nismo mogli ugotoviti, je-li dal dovoljenje, ker je bil že — mrtev; ker nismo pripisovali jeseniškim čuvarjem narodne in državne misli nadčloveških sposobnosti, smo v tem primeru tudi njim oprostili, ako niso doličnega vprašali za dovoljenje. Policijskih nastavljenecv pa tudi nismo povpraševali, ali se njihova imena svetijo po njihovi volji med drugim, ker smo poznali predpis, ki jim prepoveduje aktivno sodelovanje pri strankarskih izjavah in nastopih. Hoteli smo to samo mirno objaviti v „Delavski Politiki“, pa je bila zaplenjena. Do močnejših korakov se nismo povzpeli, ker smo morali računati z gotovostjo, da bi si janezi, ako bi pretela sodna kazen resno, znali pravočasno preskrbeti amnestijo. Za odškodnino smo si napravili fotografijo prizadetega lepaka s tiste oglasne deske, na kateri je bil nalepljen tudi reklamni lepak za „Elida milo“ s prav čedno perico, tako da je bilo nasprotje proti JNS bolj vidno. Tako smo rešili dokument „stroge zakonitosti in razumnega gospodarstva“ pozabi, pri čemer bo vredno pristaviti, da smo snemali sliko vprico občinskega tajnika, ne da bi se to temu sanjalo.

(Nadaljevanje prihodnjic.)

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj